

KNJIŽEVNOST

Drago Kladnik (urednik):

Zamejska Štajerska in Porabje

Vodniki Ljubljanskega geografskega društva

Ljubljana 2023: Ljubljansko geografsko društvo, Založba ZRC, 158 strani, ISBN 978-961-05-0763-5

Ljubljansko geografsko društvo je eno izmed plodovitejših društev glede izdajanja znanstvene in tudi strokovno-popotniške literature, kamor sodi tudi njegova vodniška zbirka iz serije Evropa. V slednjo, ki zdaj šteje že 17 naslovov, sodi vodnik *Zamejska Štajerska in Porabje*, ki je izšel oktobra 2023. Dodana vrednost vsakega od šestih člankov je dejstvo, da so bile po v njih opisanih korakih in stezicah izvedene tudi društvene ekskurzije, nekaj nadgrajenij za popoln geografski okvir pa je bilo dodanih naknadno. Rdeča nit celotne knjige so Slovenci v zamejstvu, pa naj gre za večja obravnavana oziroma obiskana območja, ali pa za obe avstrijski mesti, ki sta predstavljeni.

Urednikovemu predgovoru (Drago Kladnik), ki poudarja publicistično vodniško zaokroženost zamejskih območij, ki jo prinaša ta vodnik, in tematsko pomembnost obravnave zamejske Štajerske in Porabja, sledi prvi članek *Pot med Slovenci na avstrijskem Štajerskem* (Jernej Zupančič), kjer je poudarek namenjen štajerskim Slovincem v Avstriji. Članek s petimi postajami od Potrne prek Apač, Cmureka, Lučan do Sobot, predstavlja značilnosti poselitve Slovencev na tem območju ter tamkajšnjih manjšin in njihovih procesov tudi širše (obrnava tudi Nemce na Apaškem polju in se dotika Slovencev v Porabju na Madžarskem).

V drugem članku – *Zamejski Gradiščanski* – se je urednik vodnika Drago Kladnik postavil v vlogo avtorja in svoje besede iz uvodnika nadgradil z opisom potencialne ekskurzije onkraj približno 15 km

dolge meje Slovenije z avstrijsko zvezno deželo Gradiščansko. Preučevano območje avstrijskega dela Porabja ob tromeji se sklada z okrajem Ženavci, fiziognomsko je nadaljevanje Goričkega, z nekoliko drugačno pokrajino vzdolž Rabe in drugih manjših vodotokov. Poleg omenjenih točk avtor pozornost namenja tudi obmejnimi občinam Dobra, Suhi Mlin in Sveti Martin ob Rabi ter njihovih geografsko-turističnim poudarkom. Posebna pozornost je namenjena kulturnemu spomeniku Tromejniku med Slovenijo, Avstrijo in Madžarsko, ki je sicer ločnica (državna, tudi razvodnica), a je hkrati tudi pomembna točka združevanja (zavarovanih območij, kultur).

V nasprotju od avstrijskega Porabja se je geografski slovenski javnosti bolj znanemu *Slovenskemu Porabju* v tretjem članku posvetila Katalin Munda Hirnök. Zasnovana pot pelje od Gornjega Senika s poudarkoma na tamkajšnji župnijski cerkvi svetega Janeza Krstnika in slovenski vzorčni kmetiji do Monoštra s slovenskim kulturnim in informativnim centrom ter Muzejem Avgusta Pavla in cerkvi Marijinega vnebovzeta do Andovcev, najmanjše slovenske, a zaradi turistom privlačnega rokodelstva in "Malega Triglava" pomembne vasi, spet bližje slovensko-madžarski meji. Naštete točke sledijo bogatemu opisu zgodovinskega dogajanja v Porabju s posebnim poudarkom na slovenski narodni skupnosti; na Madžarskem po ocenah živi med štiri in pet tisoč Slovencev.

Drugi del knjige je namenjen največjima avstrijskima mestoma. Gradec, ki je s skoraj 300.000 prebivalci drugo največje avstrijsko mesto, sta skupaj z njegovim obmestjem opisala Wolfgang Fisher in Vladimir Drozg. Predstavljata devet izbranih točk geografskega prereza od Wildona v južnem obmestju z razpravo o suburbanizaciji, nato prek Kalsdorfa do starega mestnega jedra s postankom pri Univerzi Karla in Franca, nato do Schlossberga in še v izbrane predele mesta, kjer se spoznamo z gentrifikacijo, zadnja postaja pa je znameniti dvorec Eggenberg. Bogat program poleg temeljnih naravnogeografskih potez prikaže glavne sodobne razvojne urbane procese in tudi znamenitosti s seznama Unescove svetovne kulturne dediščine v mestu in njegovem obmestnem prostoru.

Zadnja dva članka vodnika sta namenjeni avstrijski prestolnici Dunaju. Walter Matznetter in Vincenc Rajšp v prispevku *Nekaj geografskih utrinkov z Dunaja* bralce popeljeta od Oddelka za geografijo in regionalne raziskave Univerze na Dunaju s spoznavanjem (predvsem družbeno-) geografskih značilnosti metropole do glavnih znamenitosti mestnega središča (na primer dunajske univerze, stavbe akademije znanosti, Knafljeve ustanove, krožne ceste Ringstrasse in njenih, tudi slovenskih arhitekturnih spomenikov) do drugih geografsko zanimivih okrajev. Izbor zajema tako klasične kot tudi sodobne urbanizacijske lokacije. Pot se konča na zgodovinsko pomembni razgledni vzpetini nad mestom Kahlenberg.

Sklepni članek *Slovenski književniki in Dunaj: univerza, politika in erotika* Marjana Dolgana prinaša bogat pregled povezav slovenskih književnikov z danes sicer avstrijsko, nekoč pa tudi našo skupno prestolnico – Dunajem. Dejstvo o skupni zgodovini in vplivnem območju Dunaja je vplivalo na številne tudi literarne vezi in dosežke, ki pa so se med posameznimi zgodovinskimi obdobji spreminjali. Pomembno vlogo je v avstro-ogrskih časih igrala univerza, kjer so študirali in pozneje svojo karierno pot nadaljevali številni Slovenci, kar pa se je po prvi svetovni vojni spremenilo: Dunaj je postal kraj ilegalnega političnega delovanja. Slovensko literarno delo se je s skrivnim literarnim glasilom na Dunaju nadaljevalo tudi med drugo svetovno vojno, v času komunizma na slovenskih tleh pa so v avstrijsko prestolnico migrirali številni književniki, skupna zgodba Dunaja in Slovencev pa se piše še danes.

Skupni imenovalec pričujočega vodnika so območja zunaj meja Slovenije, kjer pa so sledi Slovencev ter slovenstva neizbrisne in vidne na vsakem koraku. Avtorji so jih premišljeno prikazali z geografskega zornega kota in tudi drugih (literarnih, arhitekturnih, etnoloških) perspektiv, posebno noto pa vodniku dajejo kartografski prikazi in številne fotografije. Čeprav je v vodniku poudarjeno, da se z njim sklepa krog zamejstva v vodniški literaturi Ljubljanskega geografskega društva, obravnave mest in širših območij, kjer svoje sledi puščajo Slovenci, odpirajo vrata za nadaljnja raziskovanja in vodniško literaturo, kar nestrpnost pričakujemo.

Ta vodnik je mogoče naročiti na povezavi: <https://zalozba.zrc-sazu.si/p/1799>.

Borut Stojilković